

ri. Est igitur implebile desiderium naturale hominis. Non autem in hac vita, ut ostensum est. Oportet igitur quod impleatur post hanc vitam: est igitur felicitas ultima hominis post hanc vitam.

3. Amplius. Quamdiu aliquid movetur ad perfectionem, nondum est in ultimo fine. Sed omnes homines cognoscendo veritatem semper se habent ut moti, & tendentes ad perfectionem: quia illi qui sequuntur, semper inventiunt alia ab illis quae à prioribus inventa sunt, sicut dicitur in II. Metaph. text. com. 1. Non igitur homines in cognitione veritatis sic se habent quasi in ultimo fine existentes. Cum igitur in speculatione, per quam quaeritur cognitio veritatis, maxime videatur ultima hominis felicitas in hac vita consistere, sicut etiam ipse Aristoteles probat in X. Eth. cap. x. impossibile est dicere, quod homo in hac vita ultimum finem suum consequatur.

4. Præterea. Omne quod est in potentia, intendit exire in actum. Quamdiu igitur non est ex toto factum in actu, non est in suo fine ultimo. Intellectus autem noster est in potentia ad omnes formas rerum cognoscendas; reducitur autem in actum cum aliquam earum cognoscit. Ergo non erit ex toto in actu, nec in ultimo suo fine, nisi quando omnia saltem ista materialia cognoscit. Sed hoc non potest homo assequi per scientias speculativas, quibus in hac vita veritatem cognoscimus. Non est igitur possibile quod ultima felicitas hominis sit in hac vita.

Propter has autem, & huiusmodi rationes Alexander, & Averroes posuerunt ultimam felicitatem hominis non esse in cognitione humana quae est per scientias speculativas, sed per continuationem cum substantia separata, quam esse credebant possibilem homini in hac vita. Quia vero Aristoteles vidit X. Ethic. cap. 3. quod non est alia cognitio hominis in hac vita quam per scientias speculativas, posuit hominem non consequi felicitatem perfectam, sed suo modo. In quo satis apparet quantum angustiam patiebantur hinc inde eorum præclara ingenia: à quibus angustias liberabimur, si ponamus secundum probationes præmissas, homines ad veram felicitatem post hanc vitam pervenire posse, anima hominis immortaliter existente: in quo statu anima intelligit per modum quo intelligunt substantiae separatae, sicut in II. huius operis Lib. cap. LXXXI. ostensum est. Erit igitur ultima felicitas hominis in cognitione Dei, quam habet humana mens post hanc vitam per modum quo ipsum cognoscunt substantiae separatae. Propter quod Matth. v. Dominus mercedem in caelis nobis promittit, & Matth. xxii. dicit, quod Sancti erunt sicut Angeli, qui vident Deum semper in caelis, ut dicitur Matth. xviii.

CAPUT XLIX.

Quod substantiae separatae non vident Deum per essentiam, ex hoc quod cognoscunt eum per suas essentias.

I. Part. quæst. xii. art. 4. & quæst. Lxiv. art. 1. ad 2.

Oportet autem inquirere, utrum hæc ipsa cognitio qua substantiae separatae, & animæ post mortem cognoscunt Deum per suas essentias, sufficiat ad ipsarum ultimam felicitatem.

Ad cuius veritatis indagacionem primo ostendendum est, quod per talem modum cognitionis non cognoscitur divina essentia.

1. Contingit enim ex effectu causam cognoscere multipliciter. Uno modo secundum quod effectus sumitur ut medium ad cognoscendum de causa quod sit, & quod talis sit, sicut accidit in scientiis quae causam demonstrant per effectum. Alio modo ita quod in ipso effectu videatur causa, in quantum similitudo causae resultat in effectu, sicut homo videtur in speculo propter suam similitudinem. Et differt hic modus à primo: nam in primo sunt duae cognitiones effectus, & causae, quarum una est alterius causa, nam cognitio effectus est causa quod cognoscatur causa ejus; in modo autem secundo una est visio utriusque, simul enim dum videtur effectus, videtur & causa in ipso; tertio modo ita quod similitudo causae in effectu sit forma qua cognoscitur causam sicut effectus, sicut si arca haberet intellectum, & per formam suam cognosceret artem, à qua talis forma velut ejus similitudo processit. Nullo autem istorum modorum per effectum potest cognosci causa quid est, nisi sit effectus causae adaequatus, in quo tota virtus causae exprimitur. Substantiae autem separatae cognoscunt Deum per suas substantias, sicut causa cognoscitur per effectum; non autem primo modo, quia sic eorum cognitio esset discursiva; sed secundo modo in quantum una videt Deum in alia; & tertio modo in quantum quaelibet earum videt Deum in se ipsa. Nulla autem earum est effectus adaequans virtutem Dei, ut in secundo Libro cap. xxvi. & xxvii. ostensum est. Non est igitur possibile quod per hunc modum cognitionis ipsam divinam essentiam videant.

2. Amplius. Similitudo intelligibilis, per quam intelligitur aliquid secundum suam substantiam, oportet quod sit ejusdem speciei, vel magis speciei ejus, sicut forma domus quae est in mente artificis, est ejusdem speciei cum forma domus quae est in materia, vel potius speciei ejus: non enim per speciem hominis intelligitur de asino, vel equo quid est. Sed ipsa natura substantiae separatae non est idem specie cum natura divina; quinimmo nec genere, ut in primo Libro cap. xxv. ostensum est. Non est igitur possibile quod substantia separata intelligat divinam substantiam per propriam naturam.

3. Item. Omne creatum ad aliquod genus, vel speciem terminatur. Divina autem essentia est infinita, comprehendens in se omnem perfectionem totius esse, ut in I. Lib. cap. xxviii. & xlii. ostensum est. Impossibile est igitur quod per aliquod creatum divina substantia videatur.

4. Præterea. Omnis intelligibilis species, per quam intelligitur quidditas, vel essentia alicujus rei, comprehendit in representando rem illam: unde & orationes signantes quod quid est, terminos, & rationes, & diffinitiones vocamus. Impossibile est autem quod aliqua similitudo creata totaliter Deum representet, cum quaelibet similitudo creata sit alicujus generis determinati; non autem Deus, ut in primo Libro cap. xxv. ostensum est. Non igitur est possibile quod per aliquam similitudinem creatam divina substantia intelligatur.

5. Amplius. Divina substantia est suum esse, ut in primo Libro cap. xxv. ostensum est. Ipsum autem esse substantiae separatae est aliud quam sua substantia, ut in secundo Libro cap. Lii. probatum est. Essentia igitur substantiae separatae non est sufficiens medium quo Deus per essentiam suam videri possit; cognoscit tamen substantia separata per suam substantiam de Deo quia est, & quod est omnium causa, & eminent omnibus, & remotus ab omnibus non solum

CAPUT L.

Quod in naturali cognitione quam habent substantiae separatae de Deo, non quiescit eorum naturale desiderium.

NON potest autem esse quod in tali Dei cognitione quiescat naturale desiderium substantiae separatae.

1. Omne enim quod est imperfectum in aliqua specie, desiderat consequi perfectionem illius speciei. Qui enim habet opinionem de re aliqua, quae imperfecta illius rei est notitia, ex hoc ipso incitatur ad desiderandum illius rei scientiam. Prædicta autem cognitio quam substantiae separatae habent de Deo, non cognoscentes ipsius substantiam plene, est imperfecta cognitionis species: non enim arbitramur nos aliquid cognoscere, si substantiam ejus non cognoscamus, unde & præcipuum in cognitione alicujus rei, est scire de ea quid est. Ex hac igitur cognitione quam habent substantiae separatae de Deo, non quiescit naturale desiderium, sed incitatur magis ad divinam substantiam videndam.

2. Item. Ex cognitione effectuum incitatur desiderium ad cognoscendum causam, unde & homines philosophari inciperunt, causas rerum inquirentes. Non quiescit igitur sciendi desiderium naturaliter omnibus substantiis intellectualibus inditum, nisi cognitio substantiarum effectuum, etiam si substantiam causae cognoscant. Per hoc igitur quod substantiae separatae cognoscunt omnium rerum quarum substantias vident, esse Deum causam, non quiescit naturale desiderium in ipsis, nisi etiam ipsius Dei substantiam videant.

3. Adhuc. Sicut se habet quæstio propter quid ad quæstionem quia, ita se habet quæstio quid est ad quæstionem an est; nam quæstio propter quid quaerit medium ad demonstrandum quia est aliquid, puta quia Luna eclipsatur: & similiter quæstio quia est quaerit medium ad demonstrandum an est, secundum doctrinam traditam in II. Posteriorum text. comm. 1. Videmus autem quod videntes naturaliter quia est aliquid, scire desiderant quid est ipsum, quod est intelligere ejus substantiam. Non igitur quietatur naturale sciendi desiderium in cognitione Dei, quia scitur de ipso solum quia est.

4. Amplius. Nihil finitum, desiderium intellectus quietare potest: quod exinde ostenditur quod intellectus, quolibet finito dato, aliquid ultra molitur apprehendere, unde qualibet linea finita data, aliquam majorem molitur apprehendere, & similiter in numeris; & hæc est ratio infinitæ additionis in numeris, & lineis mathematicis. Altitudo autem, & virtus est finita cujuslibet substantiae creatae. Non igitur intellectus substantiae separatae quiescit per hoc quod cognoscit substantias creatas quantumcumque eminentes, sed adhuc naturali desiderio tendit ad intelligendum substantiam quae est altitudinis infinitæ, ut in primo Libro cap. xlii. ostensum est de substantia divina.

5. Præterea. Sicut naturale desiderium inest omnibus intellectualibus naturis ad sciendum, ita inest eis naturale desiderium ignorantiam, seu nescientiam pellendi. Substantiae autem separatae, sicut jam dictum est cap. præc. cognoscunt prædicto cognitionis modo substantiam Dei esse supra se, & supra omne id quod

ab

lum quae sunt, sed etiam quae mente creata concipi possunt: ad quam etiam cognitionem de Deo nos utrumque pertingere possumus, per effectus enim de Deo cognoscimus quia est, & quod causa aliorum est, & aliis supereminens, & ab omnibus remotus; & hoc est ultimum & perfectissimum nostrae cognitionis in hac vita: unde Dionysius dicit in Libro de mystica Theologia cap. 11. quod Deo quasi ignoto conjungimur: quod quidem contingit dum de Deo quid non sit cognoscimus, quid vero sit, penitus manet ignotum: unde & ad hujus sublimissimae cognitionis ignorantiam demonstrandam de Moysè dicitur Exod. xx. quod accessit ad caliginem in qua erat Deus. Quia vero natura inferior in sui summo non nisi ad infimum superioris naturae attingit, oportet quod hæc cognitio ipsa sit eminentior in substantiis separatis quam in nobis: quod per singula patet. Nam quanto propinquior, & expressior alicujus causae effectus cognoscitur, tanto evidentius apparet de causa ejus quod sit. Substantiae autem separatae quae per se ipsas Deum cognoscunt, sunt propinquiores effectus, & expressius Dei similitudinem gerentes quam effectus per quos nos Deum cognoscimus. Certius ergo sciunt substantiae separatae, & clarius quam nos quod Deus est.

6. Rursus. Cum per negationes ad propriam cognitionem rei quoquo modo perveniat, ut supra cap. Lxxxix. dictum est, quanto plura, & magis propinqua quis ab aliquo remota esse cognoverit, tanto magis ad propriam cognitionem ipsius accedit, sicut magis accedit ad propriam hominis cognitionem, qui scit eum non esse neque inanimatum, neque insensibilem, quam qui scit solum eum non esse inanimatum, licet neuter sciat de homine quid sit. Substantiae autem separatae plura cognoscunt quam nos (1) ut quae sunt Deo magis propinqua, & per consequens suo intellectu plura, & magis propinqua à Deo removenit quam nos. Magis igitur accedunt ad propriam ipsius cognitionem quam nos, licet nec ipsae per hoc quod se ipsas intelligunt, divinam essentiam videant.

7. Item. Tanto aliquis alicujus altitudinem magis novit, quanto altioribus scit eum esse prælatum; sicut etsi rusticus sciat Regem summum esse in regno, quia tamen non cognoscit nisi quosdam regni infimos officiales, cum quibus aliquid habet negotii, non ita cognoscit Regis eminentiam sicut aliquis qui omnium principum regni dignitatem novit, quibus scit Regem esse prælatum; quamvis neuter altitudinem regiae dignitatis comprehendat. Nos autem non scimus nisi quaedam infima entium. Licet ergo sciamus Deum omnibus entibus eminere, non tamen ita cognoscimus eminentiam divinam, sicut substantiae separatae, quibus altissimi rerum ordines notj sunt, & eis omnibus superiorem Deum esse cognoscunt.

8. Uterius. Manifestum est quod causalitas alicujus causae, & virtus ejus tanto magis cognoscitur, quanto plures, & majores ejus effectus innotescunt. Ex quo manifestum fit quod substantiae separatae causalitatem Dei, & ejus virtutem magis cognoscunt quam nos, licet nos omnium entium eum esse causam sciamus.

(1) Al. & quæ.

ab eis intelligitur; & per consequens sciunt divinam substantiam sibi esse ignotam. Tendit igitur naturale ipsorum desiderium ad intelligendam divinam substantiam.

6. Item. Quanto aliquid est fini propinquius, ex majori desiderio tendit ad finem: unde videmus quod motus naturalis corporum in fine intenditur. Intellectus autem substantiarum separatarum propinquiores sunt divinæ cognitioni quam noster intellectus. Intensius igitur desiderant Dei cognitionem quam nos. Nos autem, quantumcumque sciamus Deum esse, & alia quæ supra dicta sunt, non quiescimus desiderio, sed adhuc desideramus Deum per essentiam suam cognoscere. Multo igitur magis substantiæ separatae hoc naturaliter desiderant. Non igitur in cognitione Dei prædicta, eorum desiderium quietatur.

Ex quibus concluditur, quod ultima felicitas substantiæ separatae non est in illa cognitione Dei qua Deum cognoscunt per suas substantias, cum adhuc eorum desiderium ducat eos usque ad Dei substantiam. In quo etiam satis apparet quod in nullo alio quærenda est ultima felicitas quam in operatione intellectus, cum nullum desiderium tam in sublime feratur sicut desiderium intelligendæ veritatis: omnia namque desideria nostra vel delectationis, vel cuiuscumque alterius quod ab homine desideratur, in aliis rebus quiescere possunt; desiderium autem prædictum non quiescit nisi ad summum rerum cardinem, & factorem pervenerit. Propter quod convenienter Sapientia dicit Eccli xxiv. 7. *Ego in altissimis habitavi, & thronus meus in columna nubis: & Proverb. ix. dicitur quod sapientia ancillas suas vocat ad arcem.*

Erubescant igitur qui felicitatem hominis, tam altissime sitam, in infimis rebus quærunt.

CAPUT LI.

Quomodo Deus per essentiam videatur.

I. Part. quæst. xii. art. 1.

CUM autem impossibile sit naturale desiderium esse inane: quod quidem esset, si non esset possibile pervenire ad divinam substantiam intelligendam, quod naturaliter omnes mentes desiderant: necesse est dicere, quod possibile est substantiam Dei videri per intellectum, & à substantiis intellectualibus separatis, & in animabus nostris. Modus autem hujus visionis satis jam ex dictis qualis esse debeat, apparet. Ostensum enim est supra cap. XLIX. quod divina substantia non potest videri per intellectum in aliqua specie creata: unde oportet, si Dei essentia videatur, quod per ipsammet essentiam divinam intellectus ipsam videat; ut sic in tali visione divina essentia sit & quod videtur, & quo videtur. Cum autem intellectus substantiam aliquam intelligere non possit, nisi fiat actu secundum aliquam speciem informantem ipsum, quæ sit similitudo rei intellectæ; impossibile potest alicui videri quod per essentiam divinam intellectus creatus possit videre ipsam divinam substantiam, quasi per quamdam speciem intelligibilem; cum divina essentia sit quoddam per se ipsum subsistens, & in primo Libro cap. XXI. ostensum sit quod Deus nullius potest esse forma.

Ad hujusmodi igitur intelligentiam veritatis consi-

(1) Vulgata quoniam videbimus.

derandum est, quod substantia quæ est per se ipsam subsistens, est vel forma tantum, vel compositum ex materia & forma. Illud igitur quod est ex materia & forma compositum, non potest alteri esse forma, quia forma in eo jam est contracta ad illam materiam, ut alterius rei forma esse non possit. Illud autem quod sic est subsistens ut solum tamen sit forma, potest alteri esse forma, dummodo esse suum sit tale quod ab aliquo alio participari possit, sicut in secundo Libro cap. LXVIII. ostendimus de anima humana. Si vero esse suum ab altero participari non possit, nullius rei forma esse potest: sic enim per suum esse determinatur in se ipso sicut quæ sunt materialia per materiam. Hoc autem sicut in esse substantiali, vel naturali invenitur, sic & in esse intelligibili considerandum est. Cum enim intellectus perfectio sit verum, illud intelligibile erit ut forma tantum in genere intelligibilium, quod est veritas ipsa, quod convenit soli Deo: nam cum verum sequatur ad esse, illud tantum sua veritas est quod est suum esse; quod est proprium soli Deo, ut in secundo Libro cap. xv. ostensum est. Alia igitur intelligibilia subsistentia non sunt ut pura forma in genere intelligibilium, sed ut formam in subiecto aliquo habentes: est enim unumquodque eorum verum, non veritas, sicut & est ens, non autem ipsum esse. Manifestum est igitur quod essentia divina potest comparari ad intellectum creatum ut species intelligibilis, qua intelligit: quod non contingit de essentia alicujus alterius substantiæ separatae. Nec tamen potest esse forma alterius rei secundum esse naturale, sequeretur enim quod simul cum aliquo unita constitueret unam naturam: quod esse non potest, cum essentia divina in se perfecta sit in sui natura; species autem intelligibilis unita intellectui non constituit aliquam naturam, sed perficit ipsum ad intelligendum; quod perfectioni divinæ essentiæ non repugnat.

Hæc igitur visio immediata rei repromittitur nobis in Scriptura I. Corinth. XII. 12. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem: quod corporali modo nefas est intelligere, ut in ipsa Divinitate corporalem faciem imaginemur, cum ostensum sit I. Lib. cap. xx. Deum incorporeum esse: neque etiam sit possibile ut nostra corporali facie Deum videamus, cum visus corporalis, qui in facie nostra residet, non nisi rerum corporalium esse possit. Sic igitur facie Deum videbimus, quia immediate eum videbimus, sicut hominem quem facie ad faciem videmus. Secundum autem hanc visionem maxime Deo assimilamur, & ejus beatitudinis participes sumus: nam ipse Deus per suam essentiam suam substantiam intelligit: & hæc est felicitas: unde dicitur I. Joannis I. 2. *Cum autem apparuerit, similes ei erimus, (1) & videbimus eum sicuti est: & Lucæ XXI. 29. Dominus dicit: Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo: quod quidem de corporali cibo, vel potu non potest intelligi, sed de eo qui in mensa sapientiæ sumitur, de quo à Sapientia dicitur Proverb. ix. 5. *Comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Super mensam ergo Dei manducant, & bibunt, quia eadem felicitate fruuntur qua Deus felix est, videntes eum illo modo quo ipse videt se ipsum.***

CA-

CAPUT LII.

Quod nulla creata substantia potest sua naturali virtute pervenire ad videndum Deum per essentiam.

I. Part. quæst. xii. art. 4.

NON est autem possibile quod ad istum visionis divinæ modum aliqua creata substantia ex virtute propria possit attingere.

1. Quod enim est superioris naturæ proprium, non potest consequi natura inferior nisi per actionem superioris naturæ cuius est proprium, sicut aqua non potest esse calida nisi per actionem ignis. Videre autem Deum per ipsam divinam essentiam, est proprium naturæ divinæ: operari autem secundum propriam formam est proprium cuiuslibet operantis. Nulla igitur intellectualis substantia potest videre Deum per ipsam divinam essentiam, nisi Deo hoc faciente.

2. Amplius. Forma alicujus propria non fit alterius nisi eo agente: agens enim facit sibi simile in quantum formam suam alteri communicat. Videre autem substantiam Dei impossibile est, nisi ipsa divina essentia sit forma intellectus quo intelligit, ut probatum est. Impossibile est igitur quod aliqua substantia creata ad illam visionem perveniat nisi per actionem divinam.

3. Adhuc. Si aliqua duo debeant ad invicem copulari, quorum unum sit formale, & aliud materiale; oportet quod copulatio eorum copuletur per actionem, quæ est ex parte ejus quod est formale, non autem per actionem ejus quod est materiale: forma enim est principium agendi, materia vero principium patiendi. Ad hoc autem quod intellectus creatus videat Dei substantiam, oportet quod ipsa divina essentia copuletur intellectui ut forma intelligibilis, sicut cap. præc. probatum est. Non est igitur possibile ad hanc visionem perveniri ab aliquo intellectu creato nisi per actionem divinam.

4. Item. Quod est per se, causa est ejus quod est per aliud. Intellectus autem divinus per se ipsum divinam essentiam videt, nam intellectus divinus est ipsa essentia divina, qua Dei substantia videtur, ut in primo Libro cap. XLV. probatum est. Intellectus autem creatus videt divinam substantiam per essentiam Dei quasi per aliud à se. Hæc igitur visio non potest advenire intellectui creato nisi per actionem Dei.

5. Præterea. Quicquid excedit limites alicujus naturæ, non potest sibi advenire nisi per actionem alterius, sicut aqua non tendit sursum nisi ab aliquo alio mota. Videre autem Dei substantiam, transcendit limites omnis naturæ create; nam cullibet naturæ intellectuali create proprium est ut intelligat secundum modum suæ substantiæ; substantia autem divina non potest sic intelligi, ut supra cap. XLIX. ostensum est. Impossibile est igitur perveniri ab aliquo intellectu creato ad visionem divinæ substantiæ nisi per actionem Dei, qui omnem creaturam transcendit. Hinc est quod Rom. VI. 23. dicitur: *Gratia Dei vita æterna.* In ipsa enim divina visione ostendimus esse hominis beatitudinem, quæ vita æterna dicitur; ad quam sola Dei gratia ducimur, & dicimur pervenire, quia talis visio omnem creaturæ facultatem excedit, nec est possibile ad eam pervenire nisi divino munere: quæ autem sic adveniunt creaturæ, Dei gratiæ deputantur. Et Joan. XIV. 21. dicitur: *Ego manifestabo ei me ipsum.*

CAPUT LIII.

Quod intellectus creatus aliqua influenti a luminis indiget ad hoc ut Deum per essentiam videat.

I. Part. quæst. xii. art. 5.

OPortet autem quod ad tam nobilem visionem intellectus creatus per aliquam divinæ bonitatis influentiam elevetur.

1. Impossibile enim est quod id quod est forma alicujus rei propria, fiat alterius rei forma, nisi res illa participet aliquam similitudinem illius, cuius est forma propria, sicut lux non fit actus alicujus corporis, nisi aliquid participet de diaphano. Essentia autem divina est propria forma intelligibilis intellectus divini, & ei proportionata: nam hæc tria in Deo sunt unum, intellectus quo intelligitur, & quod intelligitur. Impossibile est igitur quod ipsa essentia Dei fiat intelligibilis forma alicujus intellectus creati, nisi per hoc quod aliquam divinam similitudinem intellectus creatus participat. Hæc igitur divinæ similitudinis participatio necessaria est ad hoc quod Dei substantia videatur.

2. Adhuc. Nihil est susceptivum formæ sublimioris, nisi per aliquam dispositionem ad illius capacitatem elevetur; proprius enim actus in propria potentia fit. Essentia autem divina est forma altior omni intellectu creato. Ad hoc igitur quod essentia divina fiat intelligibilis species alicujus intellectus creati (quod requiritur ad hoc quod divina substantia videatur) necesse est quod intellectus creatus aliqua dispositione sublimiori ad hoc elevetur.

3. Amplius. Si aliqua duo prius fuerint non unita, & postmodum uniantur, oportet quod hoc fiat per mutationem utriusque, vel alterius tantum. Si autem ponatur quod intellectus aliquis creatus de novo incipiat Dei substantiam videre, oportet secundum præmissa, quod divina essentia copuletur ei de novo ut intelligibilis species: impossibile est autem quod divina essentia moveatur, sicut supra I. Lib. cap. XII. ostensum est. Oportet igitur quod talis unio incipiat esse per mutationem intellectus creati: quæ quidem mutatio aliter esse non potest, nisi per hoc quod intellectus creatus aliquam dispositionem de novo acquirat. Idem autem sequitur, si detur quod à principio suæ creationis tali visione aliquis intellectus creatus potatur. Nam si talis visio facultatem naturæ create excedit, ut probatum est cap. præc. potest intelligi quis intellectus creatus in specie suæ naturæ consistere absque hoc quod Dei substantiam videat; unde sive à principio, sive postmodum Deum videre incipiat, oportet ejus naturæ aliquid superaddi.

4. Item. Nihil potest ad altiolem operationem elevari, nisi per hoc quod ejus virtus fortificatur. Contingit autem dupliciter alicujus virtutem fortificari. Uno modo per simplicem ipsius virtutis intensionem, sicut virtus activa calidi augetur per intensionem caloris, ut possit efficere vehementiorem actionem in eadem specie. Alio modo per novæ formæ appositionem, sicut diaphani virtus augetur ad hoc ut possit illuminare, per hoc quod fit lucidum actu per formam lucis receptam in ipso de novo: & hoc quidem virtutis augmentum requiritur ad alterius speciei operationem consequendam. Virtus autem intellectus creati naturalis non sufficit ad divinam substantiam videndam, ut ex prædictis patet.

Aa

ter.